

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

До 300-річчя від дня народження Г. С. Сковороди

ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали I науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
першого року навчання
факультету початкового навчання**

17 травня 2022 року

Частина 2

**Харків
2022**

*Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 6 від 15.06.2022 р.*

Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи: матеріали І науково-практичної інтернет-конференції здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти першого року навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди (17 травня 2022 р., м. Харків) / за заг. ред. д. пед. н., доц. В. В. Ушмарової. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. Ч. 2. 37 с.

Збірник містить матеріали конференції здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти першого року навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди, присвячені актуальним проблемам початкової освіти. Розкриваються питання теорії та методики навчання і виховання у початковій школі, інноваційних підходів у роботі вчителя початкових класів, інклюзивного простору в освітньому процесі початкової школи, історико-педагогічних та компаративістських аспектів початкової освіти.

Для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти і викладачів закладів вищої освіти.

Видано за рахунок авторів.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Авлякулиєва Мадіна Аспекти вивчення календарної обрядовості в початковій школі	5
Андренко Наталя Особливості оцінювання навчальних досягнень молодших школярів	6
Бієнко Юлія Нові підходи до формування комунікативних навичок молодших школярів	7
Бєлявцева Світлана Суть і структура емоційного інтелекту молодших школярів	8
Бугай Яна Роль ігрової діяльності у процесі виховання молодших школярів	9
Єфименко Оксана Казкотерапія в освітньому процесі початкової школи	10
Коваленко Ксенія Розвиток soft skills молодших школярів як умова сучасної освіти	11
Козорог Вероніка Формування читацьких інтересів молодших школярів у контексті розвитку академічної обдарованості	12
Кулакова Галина Розвиток пізнавальної активності молодших школярів засобом мультимедійних технологій	13
Лисун Світлана Залучення молодших школярів до культури та історії рідного краю як основа патріотичного виховання підростаючого покоління	14
Литвинова Інна Казка як засіб морального виховання дітей молодшого шкільного віку	15
Петренко Юлія Формування здорового способу життя молодших школярів в освітньому середовищі НУШ	16
Попова Вікторія Роль ігрової діяльності у процесі виховання молодших школярів	17
Проценко Олександра Використання екскурсій у процесі навчання молодших школярів	18
Тертишна Оксана Казка та гра як засоби виховання впевненості в собі учнів початкової школи	19
Титаренко Олена Формування загальнонавчальних умінь учнів як складової навчання в початковій школі	20
Турченко Олена Ініціативність і підприємливість як ключова компетентність учня нової української школи	21
Хоменко Юлія Розвиток творчих здібностей молодших школярів у навчальній діяльності	22

СЕКЦІЯ 2

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Савченко Поліна Гейміфікація в освітньому процесі як засіб підвищення мотивації молодших школярів до навчання	23
Старіков Олександр Інтерактивні підходи у формуванні ціннісного ставлення до оточуючого у молодших школярів	24
Харламова Ольга Формування критичного мислення в учнів початкових класів	25
Щукіна Вероніка Інформаційно-комп'ютерні технології навчального процесу як засіб формування пізнавального інтересу учнів початкової школи	26

СЕКЦІЯ 3

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Бережна Наталія Завдання сімейного виховання щодо розвитку дітей з особливими освітніми потребами	27
Спаських Ірина Шляхи формування комунікативних навичок у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення	28
Фастовець Аліна Вплив казок на розвиток мовлення дошкільників із ЗНМ	29

СЕКЦІЯ 4

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІВПРАЦІ УЧИТЕЛЯ, УЧНЯ І БАТЬКІВ

Головіна Поліна Педагогіка партнерства як засіб партнерської взаємодії закладу освіти та сім'ї	30
---	----

СЕКЦІЯ 5

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Пашкова Марина Наукові підходи до проблеми академічної обдарованості учнів	31
---	----

СЕКЦІЯ 6

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА КОМПАРАТИВІСТСЬКІ СТУДІЇ

Жуковська Ірина Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в новій українській школі	32
Гасанова Гюльшад Формування громадянської позиції у педагогічній спадщині Г. Ващенко	33
Підгорна Тетяна Національна система освіти і виховання у педагогічній спадщині С.Ф. Русової	34
Тер-Арсенян Наталія Підготовка вчителя початкових класів у педагогічній спадщині К.Д. Ушинського	35
Шведова Наталія Педагогічний доробок С. Миропольського	36

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Аспекти вивчення календарної обрядовості в початковій школі

Авлякулиєва Мадіна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Календарна обрядовість є важливим складником національного виховання молодших школярів, оскільки дозволяє зрозуміти устрій життя української громади, основні види робіт, звичаї і традиції, що супроводжували пересічних українців упродовж життя. Календарна обрядовість – це ще й колосальний пласт національної культури, який підтверджений піснями, приспівками, закличками та іншими фольклорними творами. Календарну обрядовість не випадково вважають засобом збереження народних традицій, оскільки роками вона складалася в певну систему і впорядковувала та визначала цикли польових і господарських робіт, оптимальні періоди для відпочинку, святкування, вирішення життєво важливих обрядів. Зауважимо, що календарна обрядовість поєднала в собі релігійні та суто матеріальні, побутові погляди на життя і підходи до його організації й упорядкування. Навіть режим харчування простого українця був пов'язаний із визначеними релігією постами та потребами для виконання сільськогосподарських робіт. Календарна обрядовість пов'язує нас із померлими родичами, визначаючи при цьому нашу родову пам'ять. Із пісень ми знаємо, що наші пращури свято вірили у магічну силу колядок, щедрівок, веснянок і купальських пісень. Тому існувала певна часова послідовність їх виконання та видова приналежність окремого виду співанок: влітку не щедрують, а вдові не можна співати дівочу пісню.

Безсумнівно, календарна обрядовість пов'язана з виконуваною роботою. Підтвердженням цього є веснянки: «А ми житечко сіємо», «Садимо, садимо огірочки», Тому календарна обрядовість чітко відмежовувала свято від буденного дня, а фольклор зафіксував, що всі долучалися до роботи навесні, це схвалювалося і оспівувалося. Тому за календарною обрядовістю можна вивчати періоди сільськогосподарських робіт: сівба, посадка розсади, поліття, обгортання, жнива та збір овочів. За народними піснями можна вивчити розподіл роботи на чоловічу і жіночу: «Ой ви, хлопці-орачі» чи «Дівчинонька пряла, пряла-вишивала». Народний календар ще визначав часові межі, називаючи їх за релігійними святами: Петрівка – час перед святом Петра і Павла, період довгих днів і коротких ночей. У пісні так і співається: «мала нічка-петрівочка, не виспалась наша дівонька».

Отже, у початковій школі існує кілька аспектів вивчення календарної обрядовості, наприклад, на уроках: громадянського виховання, для розуміння устрою держави, її історії, традицій, народних вірувань і релігійних свят; мови, з метою збагачення активного словника українською лексикою; літературного читання, під час вивчення творів початку ХХ ст.; Я досліджую світ при вивченні різних пір року та кліматичних умов.

Особливості оцінювання навчальних досягнень молодших школярів

Андренко Наталя

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Одним із важливих завдань педагогічної діяльності вчителя є оцінка навчальних досягнень молодших школярів. Найчастіше відмітка показує місце, яке займає особа серед інших учнів класу, але не є показником її досягнень у процесі навчання. Тож є суперечність між сучасними вимогами до оцінювання освітніх досягнень молодших школярів та знаходженням необхідних способів їх реалізації у сучасній початковій школі. Адже нормативні нововведення ставлять перед учителем та учнями нові вимоги. Молодші школярі вчаться оцінювати себе, свої успіхи у навчанні, аналізують нову інформацію, оцінюють не лише свої результати навчання, а й роботу однокласників. У зв'язку з цим актуальним є питання вдосконалення системи організації контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, яка б сприяла підвищенню навчальної мотивації та навчальної самостійності.

На даний час у науковій літературі є достатня кількість досліджень, присвячених питанню контрольно-оцінювальної діяльності. Це такі науковці як Н. Бібік, О. Вашуленко, О. Онопрієнко, К. Пономарьова, О. Савченко та ін.

Сьогодні в галузі контрольно-оцінювальної діяльності учнів набуло поширення формувальне оцінювання, що вважається один з ефективних засобів забезпечення якості навчальних досягнень учнів, у тому числі компетентнісного прояву. Сутність формувального підходу до оцінювання полягає у систематичному відстеженні індивідуального прогресу учня під час навчання та своєчасній корекції задля на знаходження ефективних шляхів прогресу учня у навчанні та мотивація його на здобуття максимально можливих результатів. Звична форма контрольної письмової роботи тепер доповнюється такими новими формами контролю результатів, як: цілеспрямоване спостереження (фіксація дій та якостей, що виявляються учням, за заданими параметрами), самооцінка учня за прийнятими формами (наприклад, лист з питаннями щодо саморефлексії конкретної діяльності), результати навчальних проєктів, результати різноманітних позанавчальних та позашкільних робіт, досягнень молодших школярів. Тож замість офіційного класного журналу головним засобом накопичення інформації про освітні результати учня став «портфель досягнень» (портфоліо учня). Офіційний класний журнал, звичайно, не скасовується, але підсумкова оцінка за початкову школу (рішення про переведення на наступний ступінь освіти) приймається на основі всіх результатів (предметних, метапредметних, особистісних; навчальних та позанавчальних), накопичених у портфоліо досягнень учня за період навчання у початковій школі.

Таким чином, поєднуючи під час контрольно-оцінювальної діяльності учнів різних форм, методів та засобів дозволять вчасно виявити динаміку розвитку учня початкової школи, сприятимуть підвищенню мотивації до навчання, а також збагатять практику діяльності вчителя, що позитивно вплине на якість освітніх послуг.

Нові підходи до формування комунікативних навичок молодших школярів

Бієнко Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В.О. Шищенко

Сучасне освітнє середовище початкової школи покликане не лише сформувати базові компетентності учнів, а й розвинути гнучкі навички, що стануть запорукою успішного навчання й професійного зростання в подальшому. За такого підходу формування комунікативних навичок стає першочерговим завданням закладу освіти в цілому і вчителя початкових класів зокрема. До комунікативних відносимо навички вільно висловлюватися і спілкуватися з іншими комунікантами державною та іноземними мовами, дискутувати, доповідати, продукувати монологи, підтримувати діалоги. Сучасний комунікант – це особа, що задіяна в постійних процесах обміну й обробки інформації, її пошуку й аналізу. Сьогодні існує об'єктивна потреба в розвитку навичок спілкування, оскільки сучасні діти мало спілкуються з однолітками, надаючи перевагу опосередкованому спілкуванню через різноманітні гаджети. Ситуація погіршилася з початком пандемії, переходом на дистанційний формат навчання, а тепер ще й ускладнилася в умовах воєнного стану. Виникло безліч психологічних аспектів, що стали на заваді розвитку природних процесів спілкування з однолітками. І хоча значно розширилися можливості для вивчення іноземних мов, проблеми активного входження молодших школярів у комунікативний простір залишаються актуальними.

Проблематика формування комунікативних навичок молодших школярів не нова в методиці навчання мови і достатньо розроблена, але сучасний учитель не може обмежуватися лише арсеналом традиційних методів, прийомів і форм роботи, він постійно розробляє нові, апробує їх, адаптує до вимог програми та орієнтується на запити учнів. До нових перспективних методів навчання можна віднести метод кейс-стаді, що полягає у розробці цілої системи комунікативних ситуацій, аналізуючи які молодші школярі формують новий досвід взаємодії, запам'ятовують етикетні формули, вивчають правила спілкування, вчать аргументовано доводити, погоджуватися, давати відсіч маніпулюванням тощо. Новим підходом до формування комунікативних навичок може стати розроблення проєкту «Навчаємося і спілкуємося», у ході якого діти навчатимуться спілкуванню й аналізуватимуть власне та чуже мовлення. Позитивною видається практика створення груп для спілкування у соцмережах і месенджерах, яка дає змогу розвинути навички писемної комунікації.

Отже, сьогодні значно урізноманітнилися підходи до формування комунікативних навичок молодших школярів. Це зумовлено цифровізацією освітнього середовища, а значить доцільно обирати такі форми роботи, які є цікавими і корисними сучасним дітям, розвивають гнучкі навички, навчають продуктивному спілкуванню. На основі комунікативних навичок будуть розвинені базові, що стане запорукою успішного навчання упродовж життя.

Суть і структура емоційного інтелекту молодших школярів

Белявцева Світлана

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.М. Гриньова

Ефективний всебічний розвиток дитини передбачає формування в неї такої здатності як емоційний інтелект. Визначення суті та структури емоційного інтелекту, вивчення чинників і розробка технології формування даної здатності відображено у розмаїтті психолого-педагогічних досліджень сучасних науковців.

Суть емоційного інтелекту вчені визначають як: здатність відстежувати власні та чужі почуття й емоції, розрізняти їх і використовувати цю інформацію для направлення мислення і дій»; здатність особистості сприймати, розуміти, контролювати, управляти і використовувати власні емоції та емоції інших людей, що дозволяє їй приймати рішення та управляти різноманітними життєвими ситуаціями; здатність розуміти ставлення особистості, репрезентовані в емоціях, і управляти емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу.

Учені розрізняють два компоненти емоційного інтелекту в залежності від його спрямованості, а саме: внутрішньоособистісний, тобто розуміння й управління власними емоціями (містить самосвідомість, самоконтроль, мотивацію досягнень, самооцінку, рефлексію), та міжособистісний, що передбачає розуміння й управління емоціями інших людей (передбачає конгруентність, емпатію, комунікабельність, діалогічність, толерантність тощо). На основі аналізу наукових праць можна стверджувати, що розвинений в особистості емоційний інтелект забезпечує: захист її у стресових ситуаціях шляхом розпізнавання і конструктивної переробки власних негативних емоцій (стресозахисна функція); розуміння власних емоцій та емоцій інших людей, забезпечує адаптацію до соціуму (адаптивна функція), здатність до самопізнання (рефлексивна функція); регуляцію власної поведінки та діяльності (регулятивна функція).

Розробники концепції емоційного інтелекту, описуючи особистість, у якій розвинений даний інтелект, зазначають, що їй притаманні такі п'ять основних здібностей: розуміння власних емоцій (розуміння витоків даних переживань, їх характеру, сили, вміння управляти емоціями, контролювати їх прояви); регулювання емоцій (здатність до самозаспокоєння, відновлення рівноваги, зниження внутрішнього суму та переживань тощо); здатність мотивувати себе до діяльності (спрямовування власних емоцій на досягнення мети, на нову діяльність, здійснення самоконтролю тощо); розуміння емоцій інших людей (здатність до емпатії); здатність підтримувати гарні відносини з іншими людьми (здатності справлятися з емоціями, які виникають у спілкуванні з іншими).

Отже, на підставі аналізу авторських концепцій емоційного інтелекту можна виділити такі його структурні компоненти: гностичний (раціональний); емоційний (афективний); конативний; комунікативний.

Роль ігрової діяльності у процесі виховання молодших школярів

Бугай Яна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор І.В. Гавриш

Ігрова діяльність є природним і органічним середовищем для розвитку дитини. Саме у процесі гри засвоюється досвід минулих поколінь про співпрацю, формуються поняття дружби і довіри. Гра стає плідною основою для розвитку пам'яті, уваги, уяви та інших важливих функцій головного мозку. Під час гри діти здатні проявити кращі свої якості, бо вони замотивовані показати найкращий результат, виконати завдання швидко і якісно. А ще ігрова діяльність є потужним засобом виховання, оскільки формує поняття про добрі й погані вчинки, про чесне виконання правил і обов'язків перед партнерами по грі. Під час гри дитина розвиває критичне мислення, опрацьовує різні варіанти розвитку подій, виявляє здібності та формує компетентності, які допоможуть у навчанні чи майбутній професійній діяльності. Незаперечним є той факт, що під час ігрової взаємодії активізуються мовленнєві процеси, бо виникають не штучні, а природні ситуації для розвитку мовлення в цілому та монологічних і діалогічних його видів.

Умовно можна розділити ігри на три види: творчі, спортивні та сюжетні, де ігрова діяльність проходить за певними правилами. Зрозуміло, що спортивні ігри сприяють формуванню витримки, послідовності, поетапності виконання, підпорядкованості єдиній меті. До них можна віднести рухливі ігри, які розвивають координацію рухів, точне вкидання м'яча, удосконалюють навички аналізу ситуації, вміння вчасно передати естафету товаришу. Такі ігри реалізують потребу дитини в постійному русі. Сюжетні ігри допомагають визначити рівень соціалізації дитини, бо орієнтовані на відтворення в грі соціальних ролей (гра в лікарню чи перукарню, доньку і маму). Ігрова діяльність за певним сюжетом жодним чином не обмежує дитину, навпаки, дозволяє показати власне бачення того чи іншого персонажа і своє ставлення до нього. Творчі ігри мають єдиний задум і безліч варіантів утілення задуманого сюжету, саме тут реалізується фантазія дитини. Достатньо поширеними сьогодні стали дидактичні ігри, що націлені на формування загальнонавчальних навичок (гра в математичне лото, ігри на створення слів, Лего конструктори). Приваблює дітей костюмована гра чи театралізована ігрова діяльність. Значним розвивальним потенціалом наділені інтелектуальні ігри: «Додай склад», «Склади речення зі слів», «Асоціації» та інші. Безумовно, будь-яка гра розвиває особистість дитини, збагачує її новими емоціями і досвідом. А ще ігрова діяльність позитивно впливає на формування внутрішніх переконань, навчає взаємодіяти словесно, правильно вибудовувати парадигму стосунків з оточуючими.

Отже, ми розглядаємо гру, як засіб пізнання і виховання, бо тільки в природних умовах гри діти молодшого шкільного віку пізнають світ і виховують кращі почуття – любов до рідної землі, природи, повагу до старших, вдячність до батьків і вчителів.

Казкотерапія в освітньому процесі початкової школи

Єфименко Оксана

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Казкотерапія - це психотерапевтичний напрямок, за допомогою якого дитина може подолати свої негативні риси особистості, казка виховує, розвиває особистість й, за необхідності, може коригувати поведінку. Це найдавніший метод навчання та виховання учнів, який використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодій із навколишнім світом. На сьогоднішній день казкотерапія дуже популярна і активно використовується в роботі вчителів початкової школи.

На теоретико-методологічному рівні казку вивчали зарубіжні та вітчизняні дослідники цього феномену – В. Анікін, Дж. Больте, В. Пропп, Х. Хонті. Вони розкрили сутність, природу, класифікацію та структуру казок.

Сьогодні використання казок в роботі з молодшими школярами органічно вписується в освітній процес початкової школи. Казка є основою читацького розвитку учнів та незмінно входить до списку літературного та позакласного читання молодшого школяра. Особливістю молодшого шкільного віку є прагнення до нового, яскравого, незвичайного, схильність до перебільшень, мрій, емоційність, безпосередність та ін. - все це приваблює дитину до казки.

Казка є одним із основних жанрів фольклору; епічний, переважно прозовий твір пригодницького характеру. В ній присутні з урахуванням історичних казкових принципів – перемога добра над злом, патріотизм, взаємо підтримка, разом з якими використовуються новітні досягнення науки і техніки. Казка відображає світогляд народу, його ставлення до дійсності, боротьбу незалежність, добро, мрії про майбутнє. Сутність казкотерапії полягає в тому, що відбувається перенесення казкової інформації в реальність. Розвиваючі та навчальні казки, дозволяють накопичувати досвід про навколишній світ та правила поведінки. Народні художні казки, сприяють вихованню моральних почуттів: взаємодопомоги, підтримки, співчуття, обов'язку, відповідальності та інших. Медитативні казки, допомагають розслабитися, зняти напругу. Діагностичні казки, дозволяють визначити характер учня та її ставлення до того, що її оточує. Молодший школяр, програвши ситуації казки подібні до цього з реальною проблемною ситуацією, вчиться не допускати тих помилок, яких він припустився до цього. При чітко побудованому плані роботи над казкою, боязливий учень, можливо, вперше спробує бути сміливим, агресивний – добрим, незбираний – акуратним, а учень з низькою самооцінкою – повірить у свої здібності. Більшість дітей молодшого шкільного віку не можуть описати словами свої переживання. Для них природніше висловлювати їх в ігровій діяльності, образотворчій та інших формах творчої активності, спираючись на образне мислення. Отже, казка відноситься до такого типу навчальних матеріалів, використання яких дає можливість вирішувати одночасно виховні та розвиваючі завдання освіти, а за силою впливу на уяву та почуття дитини казці немає рівних.

Розвиток soft skills молодших школярів як умова сучасної освіти

Коваленко Ксенія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Основні цінності ХХІ ст. – інтелект, креативність, соціальні вміння, що розвиваються протягом усього життя людини. Знань та умінь, які формувала школа у минулому столітті, недостатньо для того, щоб стати успішним у наш час. Розвиток технологій, глобалізація, демографічні та економічні проблеми активно змінюють суспільство. Найважливішими стають соціальні вміння, критичне мислення, уміння кооперуватися з іншими людьми, вирішувати проблеми. Система освіти також переосмислює свої цілі та включає в освітні програми дедалі ширший перелік навичок майбутнього.

Сучасне суспільство висуває все більше вимог до випускників шкіл, які повинні мати не просто знання, а й навички, необхідні для свого власного розвитку та продуктивної роботи загалом. Тому на сьогоднішній день багато науковців активно займаються проблемою формування та розвитку soft skills учня, що необхідні кожній особистості, яка бажає досягти життєвого успіху. Опанування навичками та компетенціями, що забезпечують тісне співробітництво, взаємодія у групі чи команді, досягнення успіху спільної справи, необхідно розвивати з молодшого шкільного віку. Тож переорієнтація освіти на розвиток у гнучких навичок молодших школярів є ключовою ланкою на шляху до успішності в майбутній трудовій діяльності.

Відсутність єдиної інтерпретації терміну в українській мові призводить до відсутності єдиного трактування змісту поняття «soft skills» вченими. Оксфордський словник визначає «soft skills» навички – як «особисті якості, які дозволяють ефективно та гармонійно взаємодіяти з іншими людьми», тобто здійснювати продуктивну комунікацію. «Гнучкі» навички визначаються як «комплекс неспеціалізованих, важливих для кар'єри надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною предметною областю». Soft skills – це комплекс неспеціалізованих навичок, які відповідають за результативну участь учня в навчальному процесі. У молодшому шкільному віці soft skills проявляються у креативності, як схильності та здатності втілювати в життя оригінальні ідеї та знаходити нові рішення у нестандартних ситуаціях. Розвивати «гнучкі» навички можна як під час уроків, так й у позаурочний час. Однією з найефективніших форм є гра та ігрові технології, де спілкуючись з вчителем та однолітками, молодші школярі виробляють навички спілкування з людьми різного віку, вміння переконати співрозмовника, здатність чути та розуміти оточуючих. Розвитку softskills також сприяє активну участь у підготовці спільних (разом з іншими дітьми) проєктів, їх розробка та планування розвивають у учнів уміння працювати у команді, брати відповідальність за ухвалені рішення, виступати на публіці тощо. Таким чином, розвиток системи soft skills учнів вимагає активного використання ігрових та дискусійних методик, проєктної діяльності учнів, поєднання урочної та позаурочної діяльності.

Формування читацьких інтересів молодших школярів у контексті розвитку академічної обдарованості

Козорог Вероніка

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В.О. Шищенко

Інформаційне суспільство значною мірою актуалізувало питання виявів і розвитку академічної обдарованості молодших школярів. Це зумовлено тим, що достатньо високий інтелектуальний та професійний розвиток мають декілька поколінь родини (бабуся і дідусь, тато і мама, брати і сестри) і відповідно залучають дитину до сфери власних інтересів та підтримують її допитливість, бажання шукати відповіді на запитання, експериментувати та пізнавати нове. Незаперечним є той факт, що діти з виявами академічної обдарованості рано починають читати й швидко формують повноцінну навичку читання. Вони читають у помірному темпі, розуміють смисл прочитаного й можуть переказати текст, дати відповіді на запитання, що стосуються його змісту. Одним із важливих етапів формування повноцінної навички читання є визначення читацьких інтересів, тобто того масиву літератури, який становить основу для пізнавальної активності.

Саме в молодшому шкільному віці виникає не лише інтерес до читання, а й формується коло жанрових уподобань: пригоди, фантастика, казки, оповідання, вірші, визначаються автори, творам яких школяр чи школярка надає перевагу. Безсумнівно, перевага надається такій літературі, яка стимулює інтерес до різних галузей знань та предметів шкільної програми. Часто траплялися ситуації, коли прочитання книги про шахи викликало зацікавлення самою грою й захоплення нею, а потім з'являвся потяг до точних наук і високі академічні досягнення в цій царині. Учні, які люблять читати про природу виявляють зацікавленість не лише до навколишнього середовища, а реалізують його практично – ведуть щоденники спостережень за природою, календарі погоди, спостерігають за життям і поведінкою тварин. Якщо коло читацьких інтересів пов'язане з художньою літературою, то академічна обдарованість часто проявляється на уроках української словесності, а дитина не просто красиво чи охайно пише, а викладає думки стилістично грамотно й художньо довершено, формує власний авторський стиль.

Складаються і протилежні за змістом ситуації, наприклад, академічна обдарованість пов'язана зі спортом чи мистецтвом, тому улюбленими стають уроки фізкультури, музики, малювання. Це не означає, що дитина не формує коло читацьких інтересів, просто ці інтереси занадто специфічні й становлять спеціальну літературу: про спортивний режим і досягнення, про композицію музичного твору, про палітру художника й таке інше.

Отже, формування читацьких інтересів стає плідною основою для розвитку академічної обдарованості. Часто саме читацький інтерес дозволяє розкрити здібності й виявити нахили до певного виду діяльності, а через нього до відповідної пізнавальної активності. Завдання вчителя на цьому етапі полягає у всілякій підтримці учнів, допомозі та сприянні їм.

Розвиток пізнавальної активності молодших школярів засобом мультимедійних технологій

Кулакова Галина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Одними з найважливіших якостей сучасної людини є активна пізнавальна активність, критичність мислення, вміння набувати знання самостійно впродовж життя, що актуалізовано у Концепції НУШ. Розвиваючи пізнавальну активність, виховуючи прагнення до знань, ми розвиваємо особистість молодшого школяра, який вміє мислити, співпереживати, творити. Питання розвитку пізнавальної активності молодшого школяра актуальні, важливі кожного вчителя. Сучасне століття – це вік мультимедійних. Сфера освіти не залишилася відстороненою від загального процесу комп'ютеризації, особливо в умовах дистанційного навчання. Можливості мультимедійних технологій дозволяють збільшити обсяг пропонованого для ознайомлення навчального матеріалу. Багато вчителів зазначають, що при цьому значно зростає інтерес дітей до знань, підвищується рівень пізнавальних можливостей. Тож використання засобів медіа технологій у навчальному процесі є актуальною проблемою сучасності.

Уперше над потребою вивчати й розуміти медіа з огляду їх впливу на культуру, психіку та фізіологію задумався канадський науковець М. Маклуєн. Він запропонував думку, що медіа розширює властивості людини, водночас виникає проблема правильного й ефективного їх використання. У різні роки проблемі використання мультимедійних технологій у навчанні учнів було присвячено наукові праці А. Астаф'євої, Ю. Казакова, Н. Морзе, О. Шиман.

Зважаючи на те, що діти в наш час дуже залежні від новітніх технологій, традиційне навчання в нашій країні потребувало підлаштування під сучасні вимоги, особливо в світі останніх подій, коли молодші школярі вимушені навчатися дистанційно. Використання нових незвичних прийомів пояснення та закріплення, тим більше в ігровій формі, підвищує мимовільну увагу дітей, допомагає розвинути довільне. Засоби мультимедійних технологій включають мультимедіа додатки та засоби створення мультимедіа додатків, що дають можливість вчителям викласти матеріал навчальний у більшому об'ємі, цікавіше, яскравіше, тож й результативнішим. До освітніх мультимедіа додатків можна віднести електронний журнал, презентацію, онлайн тренажери та ін. Освоюючи навчальні додатки молодші школярі активні. За рахунок високої динаміки ефективно проходить засвоєння матеріалу, тренується пам'ять, розвивається пізнавальна активність, уява та творчі здібності. Основні прийоми, які сприяють розвитку пізнавальної активності учнів під час уроків: широке застосування ігрових форм, автономність роботи учня за ПК, активне використання мультимедійних засобів, створення доброзичливої атмосфери.

Таким чином, використання наряду з іншими засобами навчання, мультимедійних технологій дозволяють вчителю комбінувати в одному уроці неймовірну кількість цікавих завдань, залучаючи все більшу і більшу кількість дітей й розвиваючи їх пізнавальну активність.

Залучення молодших школярів до культури та історії рідного краю як основа патріотичного виховання підростаючого покоління

Лисун Світлана

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Становлення та розвитку нашої країни свідчить про те, що одним із найважливіших засобів формування громадянського суспільства, зміцнення цілісності та єдності нашого народу є патріотичне виховання громадян. Насамперед це питання стосується молодших школярів, адже саме вони є майбутнім нашої країни.

Більшість авторів прямо або опосередковано визначають «патріотичне виховання» як процес, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє. Результатом ефективного патріотичного виховання є формування патріотизму та патріотичних почуттів, що відбивається у позитивному ставленні до свого народу і Батьківщини.

Основна мета роботи з молодшими школярами щодо ознайомлення їх з історією та культурою рідного міста, полягає у вихованні у них почуття гордості та поваги до місця його проживання. Система роботи з патріотичного виховання молодших школярів заснована на інтеграції різних видів дитячої діяльності: навчальної, мовної, образотворчої, пізнавальної, конструктивної, ігрової. Діти повинні знати різні факти про історію та природу рідного краю. Ознайомленню молодших школярів з рідним містом сприяють різноманітні форми роботи, як традиційні (фоторепортажі, бесіди про відомих людей, створення художніх альбомів, читання віршів тощо), так й інноваційні (створення макета будівлі; вивчення карти міста та нанесення на неї найбільш значущих об'єктів). Робота вчителя повинна бути націлена на розвиток у молодших школярів допитливості, пізнавальної активності, що забезпечить інтелектуальний розвиток, допоможе створити умови для розвитку особистості громадянина. Зазначимо, що знайомство дітей з історією та культурою рідного краю є основою патріотичного виховання підростаючого покоління, отже, вчителю необхідно підібрати такі методи роботи, які дозволять викликати емоційний відклик дітей та бажання самостійно здобувати знання. До таких форм роботи відносяться, наприклад, вікторини, складання оповідань, підбір прислів'їв з краєзнавчою тематикою, створення альбомів з ілюстраціями про тваринний та рослинний світ рідного краю, про його історію, архітектуру, відомих людей тощо. Розвитку патріотичних почуттів, розширенню знань про рідний край сприяє відвідання екскурсій, зустрічей із цікавими людьми, бесід у музеях, дитячих бібліотеках.

Отже, основна ідея роботи щодо залучення дітей молодшого шкільного віку до культури рідного краю полягає у формуванні у них системних знань з історії та культури рідного краю, вихованні почуття любові до Батьківщини, гордості за неї як у школі, так й сім'ї.

Казка як засіб морального виховання дітей молодшого шкільного віку

Литвинова Інна

Наукові керівники – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко,
доктор педагогічних наук, доцент Л. П. Ткаченко

Фольклор – створена народом поезія, в якій він відображує своє ставлення до праці, побут, знання життя, культуру поведінки, природу. Улюбленим для дітей жанром фольклору є казка – такий вид усної прози, для якого в першу чергу характерна вигадка. Різноманітні аспекти виховної системи казок, їх педагогічна спрямованість знайшли глибоке осмислення у творчості таких видатних українських педагогів, як С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, І. Франко. Особливості дитячої казки досліджували фольклористи М. Бодянський, І. Головацький, Д. Мордовець, І. Рудченко тощо.

Широке використання казок у початковій школі зумовлюється тим, що їх зміст викладений у цікавій формі. Існує чіткий поділ персонажів на добрих і поганих, сутність вчинків яких легко розуміються дітьми і дає змогу визначити якості кожної дійової особи. Це полегшує юним читачам змогу правильно оцінити моральність вчинку.

Умовно український казковий епос поділяють на казки про тварин (аніمالістичні), чарівні (фантастичні) та соціально-побутові.

Казки, в яких казковим образами тваринам і птахам притаманні людські риси, називаються казками про тварин (аніمالістичними). Казки про тварин відтворюють життя і побут народу, його мрії й сподівання, вчать життєвому досвіду, виховують чесність, правдивість, товариськість, взаємодопомогу (наприклад, «Рукавичка», «Колобок», «Коза-дереза»).

У чарівних казках відтворені прагнення людини пізнати й по-своєму пояснити навколишній світ, її намагання удосконалити знаряддя праці, перебороти найсильніших ворогів, хвороби тощо. Сподівання на краще життя втілені в образах богатирів Вернигори, Вернидуба, Іллі Муромця, Кирила Кожум'яки, Котигорошка, Івана Побивана. До фантастичних казок належать «Телесик», «Кривенька качечка», «Царівна-жаба».

Соціально-побутові казки – це твори переважно сатиричного і гумористичного спрямування про класове розшарування суспільства. Здебільшого героями казок виступають представники найбідніших верств населення (наймит, селянин, селянські діти, солдат). Народна сатира спрямована також проти ледарів, боягузів. В казках висловлюється пошана до розумних, чесних, працьовитих, дотепних, сміливих людей. Найпоширенішими є казки про правду і кривду, про багатого і бідного брата.

Отже, вивчення феномену виховного впливу української народної казки на емоційно-чуттєву сферу дає підстави зробити висновки про доцільність використання кращих з них для виховання високого рівня морально-етичних почуттів молодших школярів.

Здоровий спосіб життя молодших школярів в освітньому середовищі НУШ як педагогічна проблема

Петренко Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Здоров'я – це найцінніший дар, наданий природою. Навчити учнівську молодь зберігати і зміцнювати своє здоров'я, забезпечити активну участь кожного – одне з важливих завдань Нової української школи. За висловлюванням академіка М. М. Амосова, «...щоб бути здоровим, потрібні особисті зусилля, постійні та значні. Замінити їх не можна нічим». Останнім часом у сучасному суспільстві спостерігається трансформація цінностей, серед яких усе частіше домінує турбота про здоров'я, гармонійний розвиток людини. Питанню збереження здоров'я та забезпечення здорового способу життя присвятили свої праці багато науковців, зокрема І. Албул, Н. Банковська, П. Берко, А. Гужаловський, П. Карпенко, М. Пересічний, А. Петренко та ін.

Чинниками такої поведінки є негативні фактори такі як: забруднення навколишнього середовища, масове виробництво продуктів сумнівної якості, розповсюджена схильність до ігрової залежності, збільшення частки розумової праці в економічному секторі, що спричиняє порушенню функцій організму. Ці процеси зумовлюють актуальність вивчення теми збереження і зміцнення здоров'я. Результатом успішної політики будь-якої держави є здоров'я нації. А здорове покоління визначає стан суспільства, а також інтелектуальний, культурний та економічний потенціал держави в цілому. Тому важливо визначити умови, зміст, форми та методи, які є впливовими у навчанні та вихованні здорового способу життя учнів початкових класів.

Спираючись на наукові праці, видатних діячів в яких знаходимо відображення цієї проблематики, в даній роботі питання створення умов і методів навчання а також виховання здорового способу життя здійснюється за такими напрямками: 1) організація здорового середовища – виконання санітарно-гігієнічних норм, організація якісного харчування, обладнання приміщень з урахуванням ідеї розвитку здоров'я дітей; 2) використання педагогічних технологій і технік у процесі навчання, що органічно вбудовані у навчальний процес – програма що сприяє зміцненню і збереженню здоров'я, утворює позитивний емоційний настрій на уроках, розраховує розумове навантаження дітей, відповідно вікових і психологічних закономірностей розвитку учнів; 3) освіта в галузі здоров'я передбачає не тільки розкриття цієї проблеми в навчальних предметах, а й передачу цих знань і спільну освітню діяльність учителів та учнів. Це і проведення зустрічей із лікарями, проведення уроків валеологічного напрямку та ін. Таким чином, вся робота вчителів початкових класів направлена на те, щоб допомогти дітям усвідомити, що здоров'я – це прекрасний дарунок, першооснова щастя людини, тому треба його берегти й зміцнювати. При цьому ми враховуємо всі сфери здоров'я: фізичне, психологічне й соціальне, що дає можливість зберегти і зміцнити здоров'я кожного школяра.

Роль ігрової діяльності у процесі виховання молодших школярів

Попова Вікторія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С.О. Лавренко

Ігрова діяльність завжди відігравала провідну роль у процесах становлення і розвитку особистості. Завдяки грі діти набувають досвіду взаємодії з однолітками, вивчають можливості вибору стратегії комунікації та спостерігають за реакціями інших. У процесі гри дитина розвиває увагу, пам'ять, уяву, логіку, загартовує себе фізично. Саме під час ігрової діяльності найпродуктивніше розвивається мовлення дошкільників та молодших школярів, бо це природний процес, у якому аналіз і синтез мовленнєвих компонентів проходить гармонійно, а більшість лексики засвоюється шляхом наслідування. Ігрова діяльність значно підвищує ефективність навчально-пізнавальних процесів, оскільки в живому і змагальному характері будь-якої гри закладено потенційно велику позитивну мотивацію до першості, виграшу, кращого і швидкого виконання завдання.

Незаперечним є і той факт, що досвід, набутий під час гри трансформується, опрацьовується учнем і переходить на якісно новий рівень, на базі якого формуються потрібні компетентності. Важливим аспектом ігрової діяльності є засвоєння і проживання різних ролей: організатора, модератора, фасилітатора чи виконавця. Саме у процесі гри формуються лідерські якості чи виконавські здібності, за таких умов дитина звикає до правил, навчається вибирати різні варіанти, порівнюючи можливості й результати, тренує витримку, силу волі, мобілізує свої резерви.

Ігрова діяльність виступає важливим складником виховного процесу, оскільки під час гри вирішуються складні завдання виховного характеру – дотримання правил, етична поведінка відносно партнерів, чесність у досягненні результатів. Рольові ігри навчають молодших школярів вибудовувати продуктивні комунікативні взаємини, вирішувати конфліктні ситуації чи уникати їх, брати на себе відповідальність. Ділові ігри дозволяють напрацювати практичні навички та досвід організації важливої колективної справи. Прикладом такої діяльності є ділова гра «Випускаємо класну газету», яка за умови правильної організації, чіткого розподілу ролей і обов'язків дає можливість усім учням спробувати себе в ролі редактора, журналіста, дописувача, коректора. Така ігрова діяльність має велике виховне значення, оскільки формує колективну етику, взаєморозуміння, підтримку та моральну відповідальність за спільну роботу.

Отже, ігрова діяльність є природним процесом, у якому дитина розвивається як особистість та засвоює досвід суспільної поведінки, морально-етичних норм, правил і загальноприйнятих приписів. У процесі ігрової діяльності формуються системні уявлення про добрі справи, хороші вчинки, порядність, засуджується підступність, обман, усвідомлюється причетність до звичаїв і традицій свого народу.

Використання екскурсій у процесі навчання молодших школярів

Проценко Олександра

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко

Сучасний освітній процес у початковій школі вирізняється застосуванням різноманітних інноваційних технологій та гармонійним поєднанням граційних і якісно нових форм роботи. Позитивним досвідом стало залучення молодших школярів до таких дій, як благодійні акції, позитивні флешмоби, волонтерські рейди. Така діяльність розвиває креативне мислення, продуктивну комунікацію, привчає до співпраці й взаємодопомоги. У той же час актуальними залишаються перевірені часом форми пізнавальної та виховної роботи, як екскурсії.

Різні види екскурсій дають змогу реалізовувати триєдину мету освітнього процесу, реалізують різні завдання і стимулюють різні функції головного мозку – пам'ять, увагу, уяву, критичне мислення, оскільки впливають на дитину багатовекторно. Екскурсія має важливе естетичне значення. Споглядання природи, витворів мистецтва, результатів людської праці – усе це збагачує внутрішній світ, дозволяє сформуванню естетичний смак і поцінування прекрасного, що є пріоритетним у становленні особистості молодшого школяра.

Навчальні екскурсії посідають важливе місце у вивченні предметів шкільної програми. Екскурсії в літературний музей дають змогу зацікавити молодших школярів процесом читання, бо вони ознайомились із різними історіями створення літературних творів, побачили побут життя письменника, його речі, дізналися подробиці про його особисте життя і, можливо, відкрили його для себе заново. Експозиції краєзнавчих музеїв відкривають таємниці топонімів, походження знайомих прізвищ, традиційних ремесел та промислів, набагато більше розкажуть про історію рідного краю знахідки місцевих дослідників та спогади відомих людей, ніж скупі слова підручника. А вивчення надбань історичних музеїв напевне розбудить у молодших школярів бажання до вивчення славного минулого. Корисними є екскурсії до бібліотеки, вони не лише ознайомлять з наявними фондами, а й допоможуть стати активним читачем і користувачем каталогу. Відкрити світ закулісся допоможе екскурсія до театру. Молодші школярі часто роблять перші спроби познайомитися із світом театру саме під час пізнавальних екскурсій, на яких вивчають основні поняття театрального дійства та засвоюють правила поведінки. Іноді екскурсія має кілька завдань: вивчити рідну природу, провести спостереження за змінами, що відбуваються певної пори року, узагальнити відомості, підготувати доповіді на основі побаченого, залучитися до збору лікарських рослин чи створення художніх образів у шкільному творі.

Отже, використання екскурсій у навчальному процесі початкової школи є системним і цілеспрямованим процесом, що націлений на всебічний розвиток учнів та сприяє збагаченню їхнього інтелектуального потенціалу й емоційного інтелекту.

Казка та гра як засоби виховання впевненості в собі учнів початкової школи

Тертишна Оксана

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Одним з найважливіших завдань вчителя початкових класів є виховання в учнів впевненості в собі. Пізнавальний особистий досвід, можливість поставити себе на місце інших, можливість аналізу їхніх вчинків, порівняння з власними вчинками саме на межі дошкільного та шкільного дитинства певною мірою вже накопилися і надалі активно будуть збагачуватися. Тому саме на цей час припадає успішна реалізація виховного потенціалу казок та ігор у початковій школі.

Питання виховання в учнів впевненості у собі розглядали Ю. Горбунов, О. Ксенчук, В. Гарбузов, Т. Місюріна, Т. Смолева та ін.

Починаючи систематично навчатися, першокласник ще залишається під значним впливом гри та казки, за допомогою яких він почувається більш впевнено та успішніше. Побудована за специфічною закономірністю «випробування – нагорода або покарання», казка вселяє віру, що кожне випробування можна здолати, дає відчуття радісної перспективи.

Завдяки слуханню літературних творів, аналізу вчинків і поведінки казкових героїв учні вчаться розрізняти якості, які сприяють або перешкоджають розвитку впевненості в собі: сором'язливість і засмученість (П'єро), страх (Заєць), недовіра до власних сил (Гидке каченя), несамотійність (П'ятачок). Діти вправляються у пізнанні образу інших, даючи їм словесну характеристику; шукають способи переорієнтації негативних якостей у позитивні.

На практиці використовується низка інших методичних прийомів – впізнавання казкового героя за характерними особистісними якостями, відображеними в уривках відомих казок, перевтілення в його образ з подальшим обговоренням способів поведінки героя, малювання казкових героїв з коментуванням способів зображення.

Одним із видів спільної діяльності учнів початкової школи є гра як школа загартування особистості. У ході гри дитина опановує різноманітні способи соціальної взаємодії, засвоює і перетворює дійсність, випробовує власні сили та можливості, вчиться порівнювати себе з іншими. У цьому глибше та повніше пізнаються дитиною власні сили, виявляються позитивні та негативні якості, оцінюються вчинки та дії. Як бачимо, гра допомагає входженню особистості в соціальну дійсність, є оптимальним джерелом у вихованні впевненості в собі.

Отже, використання казок та ігор у формуванні впевненості в собі обумовлюється віком дітей. Під час участі в моделюванні казок діти одержують своєрідні «ключі» до пізнання себе через образи інших. У ході розв'язання, програвання та обговорення проблемних ситуацій, інсценівок спільно з дітьми виробляються способи впевненої поведінки. Під час гри дитина опановує різноманітні способи соціальної взаємодії, засвоює і перетворює дійсність, випробовує власні сили та можливості, вчиться порівнювати себе з іншими.

Формування загальнонавчальних умінь учнів як складової навчання в початковій школі

Титаренко Олена

Наукові керівники – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко,
доктор педагогічних наук, доцент Л. П. Ткаченко

Одне з найважливіших завдань сучасної початкової школи - навчити дитину вчитися, що передбачає обов'язково вчасне формування загальнонавчальних умінь. Питання формування та розвитку загальнонавчальних умінь досліджувалася такими педагогами та психологами, як О. Арделян, В. Зизова, Я Кодлюк, Г. Костюк, В. Решетнік, О. Савченко та ін.

У віці 6 років досить інтенсивно відбуваються складні процеси морального та психофізичного розвитку особливості. Щоб дитина швидко адаптувалася в шкільних умовах, успішно розвивалася, потрібен цілий комплекс медико-фізіологічних, фізичних, психологічних передумов, які визрівають саме на межі шести років, а часом і пізніше. Шестирічні діти, як правило, емоційніші, їхня поведінка ситуативно зумовлена і дуже залежить від актуальних потреб. Особливо це помітно під час сюжетних ігор, роботи з роздавальним матеріалом, виконання конкретних завдань тощо.

Навчальні успіхи учня великою мірою визначаються ставленням його до учіння, до школи. Вступаючи до школи, дитина не вміє вчитися. Завдяки тому, що вчитель ставить перед нею навчальні цілі, озброює способами їх досягнення, вона поступово все свідоміше та активніше включається до навчальної діяльності.

Успішність навчання учнів значною мірою визначається рівнем оволодіння ними загальнонавчальними вміннями, до яких належать організаційні (опанування школярами раціональних способів організації свого навчання), загальнопізнавальні (уміння спостерігати, розмірковувати, запам'ятовувати й відтворювати матеріал), загальномовленнєві (основні елементи культури слухання і мовлення), контрольно-оцінні (засвоєння учнями способів перевірки та самоперевірки, оцінювання одержаних результатів) уміння. Виняткова роль у повноцінній навчальній діяльності належить загальномовленнєвим умінням молодших школярів. Вони передбачають формування в учнів культури спілкування і спрямовані на розвиток умінь зосереджено слухати; виділяти смислові елементи висловлювання; відповідати; запитувати й вибірково відтворювати матеріал з елементами логічної обробки; зв'язно, послідовно міркувати. Дані види загальнонавчальних умінь функціонують у системі міжпредметних зв'язків. Вони формуються безперервно протягом усього періоду початкового навчання. Успішність навчання молодшого школяра тісно пов'язана з організацією його робочого місця, яка містить у собі забезпечення необхідним навчальним приладдям, дотримання порядку на парті протягом уроку та необхідних санітарно-гігієнічних вимог.

Отже, формування загальнонавчальних умінь є неодмінною умовою повноцінного навчання, основи чого закладається саме в початковій школі.

Ініціативність і підприємливість як ключова компетентність учня Нової української школи

Турченко Олена

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Сучасний світ складний і мінливий. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Нові освітні стандарти ґрунтуються на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006). В них зазначено, що ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя.

Ініціативність і підприємливість – ключова компетентність, необхідна для життя, яка набувається під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Ініціативність і підприємливість втілюється в умінні генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави; умінні раціонально вести себе як споживач, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати доцільні рішення у сфері зайнятості, фінансів тощо.

Змістовна лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» наскрізною лінією проходить через оновлені програми навчальних предметів закладів загальної освіти.

Наскрізна лінія націлена на розвиток лідерських ініціатив, здатність успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, забезпечення кращого розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо). Ця наскрізна лінія пов'язана з розв'язуванням практичних завдань щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів.

Вона передбачає застосування інтерактивних методів навчання, завдяки яким можна змодельовати життєві ситуації на уроках і спонукати учнів мислити, спілкуватися і діяти; проєктної діяльності, яка забезпечує формування підприємницької компетентності; організацію екскурсій, що допоможе переконати учнів у сенсі навчання, мотивує і активізує до пізнання нового; звернення до досвіду учнів гарантує те, що учень стає справжнім учасником освітнього процесу, співтворцем і конструктором нових знань, винахідником і відкривачем. Сам досвід учня стає найціннішим навчальним матеріалом на уроці.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів у навчальній діяльності

Хоменко Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Однією з актуальних проблем початкового навчання, що потребує своєчасного вирішення, є творчі здібності молодших школярів. Сучасна освіта спрямована не тільки на передачу учням системи знань, умінь, навичок, а й розвиток їх творчих здібностей, формування готовності до творчої активності.

Проблема розвитку творчих здібностей учнів знаходить своє відображення в публікаціях таких дослідників, як І. Гавриш, С. Доценко, О. Іонова та ін. Іноді творчі здібності вважають вродженими, «даними від природи». Однак науковий аналіз показує, що вродженими можуть бути лише задатки, а творчі здібності є наслідком розвитку задатків. Задатки є лише здібності, та передумови розвитку творчих здібностей, але ще не гарантують, не визначають появи та розвитку тих чи інших творчих здібностей. Поза діяльністю ніякі творчі здібності розвиватися не можуть. За підсумками тих самих задатків можуть розвиватися неоднакові творчі здібності, залежно від характеру й вимог діяльності, якою займається особа.

Відомо, що молодший шкільний вік є найбільш чутливим періодом у розвитку багатьох здібностей особистості, зокрема й здатність до творчості. У педагогічній літературі творча особистість розкривається як індивід, який має високий рівень знань, має тягіння до нового та оригінального. На думку науковців, основним показником творчої особистості є наявність творчих здібностей, під якими варто розуміти індивідуально-психологічні здібності, що відповідають вимогам творчої діяльності та є умовою її успішного виконання. В основі творчості є пошукову активність, яка сприяє саморозвитку та самовдосконаленню особи. Креативність – інтегративна якість психіки людини, що забезпечує продуктивні перетворення на діяльності особистості, дозволяючи задовольняти потребу у дослідницькій діяльності. Творчість як один із видів діяльності та креативність, це стійка сукупність рис, які сприяють пошуку нового, оригінального, нетипового, забезпечують прогрес суспільного розвитку. Творчі здібності молодших школярів реалізується у різних видах діяльності: в навчальній, ігровій, трудовій, комунікативній. Розвиваючи творчі здібності молодших школярів, доцільно аналізувати і оцінювати не тільки кінцевий результат діяльності, а й її хід та шляхи. В рамках навчальних технологій використовуються інтегровані уроки. Під час уроків можна використовувати такі інтерактивні форми навчання як: «Мікрофон», робота в парах, малих групах, «ротаційні трійки», «мозковий штурм», вправа «Асоціативний куц» та ін; також дуже широко і систематично використовується інсценування, проблемні ситуації та завдання на розвиток фантазії і логіки. Це дає можливість вчителю зробити урок живим, цікавим, розглянути в учні творчі здібності. Таким чином, ефективність розвитку творчих здібностей молодших школярів забезпечується шляхом різноманітності використаних вчителем методів та форм організації навчальної діяльності.

СЕКЦІЯ 2

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Гейміфікація в освітньому процесі як засіб підвищення мотивації молодших школярів до навчання

Савченко Поліна

Науковий керівник – к.п.н., викл. К.В. Зозуля

Проблема формування навчальної мотивації нині набуває особливого значення. У структурі сучасної освіти використовується безліч методик, технік та прийомів для досягнення навчальних цілей. Одна з таких – гейміфікація.

Гейміфікація – це застосування елементів гри для підвищення мотивації учнів, пояснення складного матеріалу тощо. Простіше кажучи, це спосіб зробити нудні завдання цікавими, складні – простими, одноманітні – оригінальними.

З давніх часів ця тема розглядається і глибоко вивчена як українськими, так і зарубіжними вченими.

Значна кількість публікацій висвітлюють цю тему, у тому числі праці Е. Ільїна, П. Якобсона, Л. Виготського, О. Леонтьєва, В. Ковальова, А. Маркової, Л. Божович, С. Маркової, Д. Левітес та багатьох інших. Дослідження розглядають різні аспекти, висвітлюючи ту чи іншу сторону, одні стосуються умов формування, другі способів розвитку мотивації, інші класифікують за різними ознаками фактори, що впливають, всі ці роботи є вагомими і значущими в сучасній освітній системі.

Гейміфікація має недостатню вивченість через те, що вона є відносно новою методикою, але при цьому має досить широкий освітній потенціал. Її можна задіяти в різноманітних сферах життя, однак, в останнє десятиліття гейміфікація розглядається як один із найбільш перспективних інноваційних підходів для проведення уроків у школі. Підвищена залученість учнів дозволяє поступово збільшувати складність завдань. Це можна порівняти з комп'ютерною грою, де перші рівні легкі, і з кожним подальшим складність зростає. Ще у XX столітті професор К. Ушинський говорив про те, що монотонний навчальний процес необхідно розбавляти іграми та вправами. Це краще працює тому що в процесі гри задіяна емоційна складова, і саме завдяки цьому матеріал краще засвоюється.

Нерідко поняття гейміфікації плутають із поняттям гри. Але гейміфікація відрізняється тим, що гра – це вид діяльності, значимість якої полягає не в результатах, а в процесі, у системі гейміфікації – навпаки. Завдяки гейміфікації вчитель може підвищити інтерес до різних предметів та зацікавити малоактивних дітей. Дуже важливо йти в ногу з часом та адаптуватися до цифрової епохи. Гейміфікація освіти – дуже важливий крок до цієї адаптації. Враховуючи перераховані вище фактори, вчитися за допомогою ігрових технік – ефективний спосіб набуття нових знань і навичок.

Отже, використання гейміфікації в освітньому процесі підвищує зацікавленість учнів та їх мотивацію.

Інтерактивні підходи у формуванні ціннісного ставлення до оточуючого у молодших школярів

Старіков Олександр

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т.О. Довженко

У педагогічному процесі нової української школи постає проблема пошуку та впровадження нових підходів до формування ціннісних орієнтацій молоді до оточуючого. За останні роки набуло значного поширення використання інноваційних технологій навчання, які дозволяють з легкістю мотивувати учнів, зробити процес навчання сучасним і цікавим, сприяють творчому розвитку та саморозвитку особистості.

Сутність інтерактивного навчання ґрунтується на навчальному процесі, який передбачає активну взаємодію та співпрацю учнів і вчителя, у якому за рахунок діалогу досягається рівноправність співрозмовників. Його організація здійснюється з використанням колективно-групової роботи і будується на аналізі життєвих ситуацій, вирішенні актуальних проблем, визначенні головних цінностей людства, моделюванні ситуацій. Поширеними в межах технології інтерактивного навчання можна назвати такі: «Обери позицію» – технологія проведення уроку у формі дискусії; «Карусель» – колективний пошук матеріалу до теми; «Навчаючи – учуся» – передача інформації від одного учня до однокласників; «Ток-шоу» – робота з термінами. Після виконання завдань можна створювати презентацію результатів.

На сьогодні існує велика кількість інструментів для забезпечення дистанційної взаємодії учасників навчального процесу. Здійснивши дослідження та аналіз різних ресурсів, виділимо, що серед усього різноманіття он-лайн інструментів, які можна використовувати з будь-якого гаджету, підключеного до мережі Інтернет під час уроку, самостійної роботи та для підвищення мотивації до навчання учнів, варто виокремити он-лайн сервіс LearningApps. Навчальна платформа LearningApps є конструктором для створення інтерактивних завдань за допомогою різноманітних шаблонів. Створені засобами інтернет-сервісу LearningApps.org (<http://learningapps.org>) дидактичні матеріали можна використовувати при проведенні занять у вигляді інтерактиву, для проведення квестів, ігор, застосовувати як наочний матеріал при вивченні нового матеріалу, його закріпленні та контролю.

Інтерактивна презентаційна програма <https://ua.mozaik.com> допомагає створювати та проводити видовищні уроки, презентації, містить цифрові підручники, конспекти уроків і оригінальні завдання, які зацікавлять учнів і допоможуть легкому засвоєнню теми.

Отже, формування ціннісного ставлення до оточуючого у молодших школярів вимагає переосмислення підходів до навчання. Освітні онлайн-сервіси піднімають навчання на якісно новий рівень за рахунок використання різних способів подання та обговорення інформації (графіка, анімація, відео- і звуковий супровід текстів) тощо.

Формування критичного мислення в учнів початкових класів

Харламова Ольга

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Освіта сьогодення орієнтована на майбутнє, яке не може бути наперед визначеним. Перед вчителями постає складне та цікаве завдання – навчити та виховати учнів, здатних у різноманітних ситуаціях життя до самоосвіти й саморозвитку, вміючих використовувати набуті знання для творчого розв'язання проблем, опрацьовувати різноманітну інформацію та виокремлювати для себе найголовніше, прагнути змінити на краще своє життя та життя свого оточення. Технологія критичного мислення – один з дієвих інструментів сучасної освіти, який дозволяє вчителю успішно вирішувати вищезазначене завдання.

Питання формування критичного мислення учнів молодшого шкільного віку досліджувалося такими видатними вченими як О. Пометун, Ч. Темпл, Д. Дьюї, М. Ноттурно, Ш. Амонашвілі, А. Макаренко, В. Сухомлинський. У своїх працях науковці зазначають, що молодший шкільний вік є найпродуктивнішим для того, щоб виробляти в учнів потребу пізнавати навколишній світ, залучати їх до здійснення складних розумових операцій, вчити спостерігати, досліджувати, експериментувати, робити власні висновки і, у жодному разі, не боятися помилок.

Учень початкової школи з розвинутим критичним мисленням – це особистість, яка володіє прагненням обґрунтувати свою думку, інтелектуальною активністю, допитливістю, незалежністю мислення, самокритичністю та відкритістю до інших думок. Формуючи критичне мислення, вчитель має розвивати й удосконалювати наступні уміння й навички: порівнювати, протиставляти, зіставляти, визначати незрозуміле; висловлювати ставлення до того, що бачить, спостерігає, робить; знаходити потрібну інформацію та перевіряти достовірність цих знань; розробляти докази на підтримку відповідної точки зору; приймати рішення, яке ґрунтується на доказах; дискутувати та висувати ідеї.

Формування критичного мислення учнів молодшого шкільного віку передбачає, перш за все, бажання педагога це робити. Останній, в свою чергу, може використовувати будь-яку зручну форму роботи. Головне, щоб завдання містили проблемність, змушували учнів аналізувати інформацію, співвідносити її з наявними знаннями і особистим досвідом. Важливим тут для вчителя є правильно формулювати питання, направляти увагу учнів в заданому напрямку, вчити міркувати, ставити влучні запитання та знаходити декілька рішень проблемної ситуації. Сприяє ефективному формуванню та розвитку критичного мислення – інтерактивна форма навчання. Саме вона забезпечує діалог у процесі розв'язування проблемних задач, спонукає до взаємонавчання, міркувань, різних поглядів та шляхів розв'язування проблемних ситуацій.

Формування критичного мислення не є справою одного уроку, декількох бесід чи вікторин. Це справа всього життя, процес постійного розвитку та оновлення особистості.

Інформаційно-комп'ютерні технології навчального процесу як засіб формування пізнавального інтересу учнів початкової школи

Щукіна Вероніка

Наукові керівники – к.п.н., викл. К.В. Зозуля та к.п.н., доц. О.М. Масюк

У сучасному світі спостерігається неухильне зростання впливу комп'ютерних технологій (КТ) на людей. Зокрема КТ сильно вони впливають на дітей, а саме молодших школярів: всього тридцять років назад дитина воліла дивитися фільм, ніж читати книгу. У наш час під величезним тиском інформації, реклами, комп'ютерних технологій, електронних іграшок, ігрових приставок вона все більше відривається від реальності. Якщо учень початкової школи не може уникнути читання книги, він більше не ходить до бібліотеки, а завантажує її на планшет. На думку деяких експертів, мозок молодших школярів краще сприймає нову інформацію, коли вона подається у розважальній формі, тому вони легко сприймають дані, що пропонуються на уроці за допомогою засобів масової інформації.

Термін «технологія» походить від грецького і означає «наука». Слово дане сучасному розумінню включає застосування інженерних і наукових знань для вирішення конкретних практичних завдань. Тоді інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це технологія, яка спрямована на перетворення та обробку інформації.

Використання ІКТ у навчальному процесі сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, підвищення якості навчання дітей шкільного віку, досягнення навчальних цілей за допомогою сучасних електронних навчальних матеріалів, розвиток навичок самоосвіти та самоконтролю, підвищення комфортності навчання, розвиток інформаційного мислення учнів.

Навчання з використанням ІКТ може зняти високу емоційну напругу та стимулювати процес навчання, що особливо важливо, враховуючи той факт, що психологічні особливості учнів початкової школи. На уроках математики задачу невидимості руху розв'язують за допомогою комп'ютера, в якому діти за допомогою методу накладення порівнюють на екрані геометричні фігури, повторюють таблицю множення. Для пробудження інтересу до навчання української мови учням можна запропонувати творчі завдання, які можуть бути виражені у розв'язанні кросвордів та ребусів. Використання презентацій дозволяє урізноманітнити види словникової роботи, наочно продемонструвати поділ на групи слів за різними критеріями. Особливо яскравими та ефективними з точки зору інформаційних технологій є уроки інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Отже, робота з управління пізнавальною діяльністю за допомогою засобів ІКТ цілком виправдана: покращує якість знань, сприяє загальному розвитку дитини, забезпечує навчання в зоні найближчого розвитку, створює сприятливі умови для вдосконалення. розуміння вчителя та учнів та їхнього розвитку, співробітництво в навчально-виховному процесі.

СЕКЦІЯ 3

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПРОСТІР В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Завдання сімейного виховання щодо розвитку дітей з особливими освітніми потребами

Бережна Наталія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В.О. Шищенко

Українське суспільство сьогодні серйозно опікується проблемами навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. З'явилися запити громадських організацій, які реалізують численні програми надання освітніх послуг дітям з різними нозологіями, такі ініціативи підтримані урядом у вигляді нормативних актів. Заклади шкільної і позашкільної освіти розробляють програми для гармонійного розвитку таких дітей, залучають до співпраці фахівців, що здатні надати дієві рекомендації в цій галузі. Але пріоритетним напрямом роботи у процесі навчання й виховання дитини з особливими освітніми потребами залишається сімейний.

Участь родини у процесах адаптації та навчання дитини з особливими освітніми потребами важко переоцінити. Саме члени сім'ї найчастіше стають помічниками вчителя в побудові та реалізації особистісної траєкторії розвитку дитини. Вони не лише знають звички й уподобання учня чи учениці, а й створюють атмосферу довіри, знімають тривожність, допомагають організувати гігієнічні процедури чи уникнути проблем з харчуванням. Присутність рідної людини дозволяє відчувати себе в безпеці, швидше поладнати з учителем та однокласниками, долучитися до спільних справ. У той же час член родини краще знає як поводитися в певних ситуаціях (наприклад, при виявах агресії, тривожного стану, втоми, девіантної поведінки тощо), може пояснити ту чи іншу реакцію дитини. Незаперечним авторитетом для будь-якої дитини є батьки, а сімейні традиції, правила, ритуали допомагають реалізуватися в суспільному житті, особливо якщо вони спрямовані на діалог з оточуючими, продуктивну співпрацю й взаємну повагу. Атмосфера довіри, щирих взаємин у сім'ї позитивно впливає на розвиток будь-якої особистості, а для дитини з особливими освітніми потребами має надважливе значення. У сімейному колі формуються здатності до взаємодії, естетичні смаки, етичні норми поведінки, тлумачаться позитивні й негативні суспільні явища, закладається система ціннісних орієнтирів. Часто родина приймає рішення про домашнє навчання і бере на себе зобов'язання щодо підтримки, сприяння та розвитку пізнавального інтересу учня чи учениці. Відповідно, найгіршим варіантом є повне усунення родини від проблем навчання дитини, що має особливі освітні проблеми, ігнорування приписів фахівців, розвиток конфліктних ситуацій з педагогічним колективом та класом.

Отже, сімейне виховання є важливим складником усього освітнього процесу, у який залучені діти з особливими потребами в навчанні. Родина є тим природним середовищем, яке сприяє формуванню й розвитку цінностей, базових компетентностей та сталих освітніх навичок.

Шляхи формування комунікативних навичок у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення

Спаських Ірина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент Л. П. Ткаченко

Однією зі складних проблем сучасного дошкільця стає загальне недорозвинення мовлення, яке пов'язане з порушеннями формування правильного мовного ладу. Порушення можуть стосуватися як звукового оформлення мовлення, так і граматичних категорій та синтаксично недосконалого фразо утворення. Між тим діти дошкільного віку потребують постійного розвитку комунікативних умінь і навичок, які є основою для побудови ефективних взаємин з однолітками і базою для навчання грамоти. За умови розроблення й опанування індивідуальної програми з розвитку мовлення дитина з різними рівнями ЗНМ може ходити до школи й успішно навчатися. Головне вчасно діагностувати відхилення і почати системну і систематичну роботу з їх виправлення.

Важливим аспектом роботи над комунікативними навичками дітей дошкільного віку є спілкування з однолітками, тому доцільно організувати постійні заняття, спільну ігрову діяльність, відвідування дитячих закладів освіти чи гуртків, що розвивають творчий потенціал дитини. Заняття можуть мати як словесно-творчий характер (виконавська діяльність, художнє читання, хоровий чи індивідуальний спів, театральний гурток), так і творчо-прикладний (ліплення, гончарство, вишивання, вироблення прикрас, орігамі, робота з бісером чи природними матеріалами). Такі заняття позитивно впливають на розвиток навичок спілкування, допомагають розвивати мілку моторику руки, засвоювати етикетні формули вітання, подяки, прощання, обміну інформацією, обговорення побаченого чи почутого.

Формування комунікативних навичок дитини починається під впливом родинного виховання. Переймаючи досвід старших дитина засвоює парадигми комунікації загалом, наслідує мовлення членів сім'ї, тому так важливо говорити правильно, звуки артикулювати чітко, пояснювати значення нових слів, працювати з малюнками, щоб діти співвідносили образ і слово. Ефективним шляхом формування зв'язного мовлення є домашнє читання. Інтерес до читання не з'являється сам по собі, його треба сформувати, показавши дитині безліч книжок різних форматів, працюючи з ілюстраціями, знайомлячи з персонажами й казковими героями. Діти з цікавістю гортають книжку лише тоді, коли дорослі коментують її зміст, мотивують дізнатися про нове. Неодмінним етапом формування комунікативної навички є вміння переказувати почуте. У такий спосіб дитина тренує пам'ять, розвиває увагу, збагачує та активізує словниковий запас, а головне – стає активним учасником комунікації.

Отже, формування комунікативних навичок у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення достатньо складне завдання, що потребує системної постійної роботи. Шляхами, що позитивно впливають на цей процес є залучення дитини у творчу та ігрову діяльність, позитивний вплив родини, організація роботи з книгою, читання й переказування, обговорення ілюстрацій.

Вплив казок на розвиток мовлення дошкільників із ЗНМ

Фастовець Аліна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент Л. П. Ткаченко

Сучасні педагоги дошкільної освіти, логопеди і батьки усе частіше стикаються з діагнозом «загальне недорозвинення мовлення» (ЗНМ). Це достатньо складне мовленнєве порушення. Воно полягає в тому, що в дитини, яка має нормальний слух та інтелектуальний розвиток порушуються компоненти мови: фонетичний, лексичний, граматичний. У дітей із таким діагнозом порушена звуковимова, виникають труднощі зі смисловим та граматичним оформленням слів, відсутня структурна логіка в побудові речень зокрема та зв'язного висловлювання в цілому. Подібне порушення може проявлятися в різних рівнях складності : від порушення звуковимови чи граматичного ладу мовлення до проблем із побудовою логічного висловлювання, неспроможності брати участь у комунікативній взаємодії. Щоб визначити діагноз необхідно звернутися до спеціалістів (невролога, невропатолога, логопеда, отоларинголога), які визначають рівень вияву ЗНМ. Так, 1-й рівень діагностується у випадках, коли в дитини майже відсутні мовні засоби спілкування, коли у дітей цього віку з нормальним розвитком мовлення вже сформоване. Цей рівень характеризується тим, що у дитини переважають звуконаслідувальні слова і відсутнє фразове мовлення. На 2-му рівні діти можуть побудувати фразу, але це примітивно прості речення, є порушення граматичних категорій – однини, множини, роду, часу дієслів. На цьому рівні ЗНМ часто спостерігається порушення фонематичного слуху, одні звуки підміняються іншими. Діти з 3-тім рівнем ЗНМ загалом мають достатньо широкий діапазон мовних засобів, але перекручують фрази, порушують логіку розташування слів у реченні, плутають рід і відмінок вживаних слів, не завжди правильно вживають прийменники. Виділяють і 4-й рівень ЗНМ, він пов'язаний з виявами поганої дикції, неправильної артикуляції, мовлення нечітко чи невиразне. Діти з таким рівнем мають проблеми із описом предметів або лексичним значенням слова, не розрізняють схожі поняття: овальний і круглий, м'який і теплий. Отже, різні рівні загального недорозвинення мовлення мають конкретні характеристики, а відповідно і засоби для того, щоб усунути порушення і покращити мовленнєвий розвиток.

Одним із дієвих засобів розвитку зв'язного мовлення дошкільників із ЗНМ є казка. Це літературний твір, який у цікавій формі розповідає про вигаданих персонажів та їх пригоди. Народні казки навчають людських чеснот, вони зрозумілі і цікаві дитині, легкі для запам'ятовування, містять елементи повторів для розвитку логіки та уяви. Робота з казкою обов'язково супроводжується ілюстраціями. Дитина має бачити предмет чи особу і співвідносити їх, називати предмети побуту, одяг, взуття, прикраси, посуд, напої і наїдки. Дітям важливо давати самим доповнювати речення, описувати персонажів, придумувати інші закінчення або початки, змінювати сюжет. Багаторазові повтори сприяють виправленню дикції, запам'ятовуванню, сприяють активізації й поповненню словника.

СЕКЦІЯ 4
ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІВПРАЦІ
УЧИТЕЛЯ, УЧНЯ І БАТЬКІВ

Педагогіка партнерства як засіб партнерської взаємодії
закладу освіти та сім'ї

Головіна Поліна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У Концепції «Нова українська школа» зазначено, що в «основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини». З огляду на зазначене, сьогодні педагогічним колективам закладів освіти, батьківській громаді необхідно спільно вибудовувати нові моделі партнерської взаємодії закладу освіти та сім'ї.

Так, Т. Бабко, О. Банах виокремлюють такі моделі взаємодії закладу освіти та сім'ї:

— інформаційно-консультативна модель (батьківський всеобуч). Модель заснована І. Гребенніковим у 70–80-х роках ХХ століття. Модель реалізовувалась у системі батьківського всеобучу і підготовки учнівської молоді до сімейного життя. Основні форми роботи - батьківські університети, батьківські лекторії, тематичні класні збори тощо. Результат діяльності – підвищення рівня педагогічної культури батьків, вироблення навичок виховання дітей.

— модель різнорівневої взаємодії сім'ї і закладу освіти. Поширення моделі відбулось на початку ХХІ століття. Мета - підвищення ефективності виховного потенціалу освітнього процесу. Основні форми роботи: створення батьківських комітетів школи, класу; ради учнівського самоврядування). Прогнозовані результати освоєння моделі - соціалізаційно-виховні ефекти; забезпечення ефектів психічного розвитку; підвищення якості засвоєння навчального матеріалу.

— модель партнерських відносин закладу освіти із сім'єю. Основа моделі - зріла педагогічна позиція батьків. Реалізації моделі базується на принципах особистісно орієнтованої педагогіки. Форми взаємодії: організація діяльності органів самоврядування, ділові ігри, проєктна діяльність, психолого-педагогічні практикуми, тренінги тощо.

Таким чином, вчителю початкових класів важливо дотримуватись певних кроків у вибудові моделі партнерських відносин: діагностувати інтереси та нахили учасників освітнього процесу, на основі цих результатів розробляти стратегічне планування розвивального середовища; опановувати навички ділового спілкування, яке базується на взаємній повазі, урахуванні думок та конструктивному діалозі; постійно підтримувати власний ресурсний стан, знаходити резерви для особистісно-професійного зростання.

СЕКЦІЯ 5
РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
Наукові підходи до проблеми академічної обдарованості учнів

Пашкова Марина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Аналіз результатів останніх досліджень привертає увагу до того, що немає чіткого визначення поняття «академічна обдарованість». Часто дослідники послуговуються поняттями «академічна обдарованість», «інтелектуальна обдарованість», «розумова обдарованість» як синонімами.

Вивчення академічної обдарованості в педагогічній психології пов'язане з дослідженнями *научуваності* (Б. Ананьєв, О. Власова, В. Дружинін, Г. Костюк, Н. Менчинська, Н. Лейтес та ін.). При цьому під научуваністю розуміють особливості мисленнєвої діяльності, що відіграють певну роль в успішності навчання. У дослідженнях визначається також перфекціонізм як особистісний чинник академічної обдарованості.

В. Онацький вважає *академічну обдарованість* індивідуальним проявом обдарованості дитини. Дитину, чії здібності та потенціал для навчальних досягнень значно вищі, ніж у її однолітків, дослідник називає академічно обдарованою. Для такої дитини характерні стійка пізнавальна потреба, дослідницька активність у виконанні будь-яких завдань, здатність до аналізу і прогнозу. При цьому типі обдарованості на перший план виходять *особливі здібності до навчання*.

Б. Блум у «Таксономії цілей навчання» запропонував використовувати «ключові індикатори» для визначення академічної обдарованості: виявляє надзвичайний інтерес до предмета; концентрує увагу на діяльності, пов'язаній з визначенням академічної галузі; властивий динамічний темп навчання; схильний до систематизації; має здібності конструктивного оперування поняттями, термінологією у межах обраної дисципліни; характерна повна віддача сил, енергії, часу досягненню високих результатів у галузі наукового інтересу; прагнення до конкуренції; випереджаюче для віку розуміння причинно-наслідкових зв'язків; надає перевагу логічним умовиводам і абстрактним поняттям; високий рівень мотивації.

Н. Бугайова звертає увагу, що діти з академічним типом обдарованості – «це типові медалісти, з яких потім виходять добротні професіонали». М. Головка робить висновок, що у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях *академічну обдарованість* розглядають як багатогранний феномен, інтегральну характеристику особистості, яка *реалізується* через успішну навчально-пізнавальну діяльність у певній галузі. Л. Данилевич академічну обдарованість розглядає як вид інтелектуальної обдарованості, що проявляється в успішності та в неординарних досягненнях у навчанні, високих показниках швидкості та легкості засвоєння великих обсягів знань з різних шкільних предметів. О. Фіногенова вважає, що є учні з широкими здібностями до навчання – вони легко засвоюють будь-яку діяльність, проявляють помітні успіхи у всіх шкільних предметах.

СЕКЦІЯ 6

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА КОМПАРАТИВІСТСЬКІ СТУДІЇ

Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в Новій українській школі

Жуковська Ірина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського відома в усьому світі, вона широко вивчається і запроваджується освітніми системами багатьох країн. Як глибока концептуальна ідея доробок В. Сухомлинського не втрачає своєї актуальності і нині, більше того він потребує переосмислення і набуває нового звучання в контексті сьогодення. На нашу думку, ідеї В. Сухомлинського знайшли своє відображення й реалізацію в організації ефективного освітнього середовища нової української школи.

Реформа НУШ логічно почалася з реорганізації шкільного простору: класи були переобладнані, виділено 7 основних осередків, що забезпечують комфортне навчання і відпочинок та дозволяють з цікавістю навчатися. Радують поява Дошки настрою, Стіни словникових слів, Зони дослідників. Свого часу В. Сухомлинський теж багато приділяв уваги оформленню школи. Так у Павиській школі було обладнано кімнату казок, діти багато малювали і створювали ілюстрації до книг та картинні галереї.

Багато ідей видатного педагога стосувалися словесної творчості молодших школярів. Василь Олександрович всіляко заохочував учнів до написання творів, історій, оповідань, сам показував приклад такої творчої роботи. У практиці НУШ передбачена інтеграція шкільних предметів, зокрема мовно-літературної галузі, що дає змогу збільшити обсяги читання, а в основу навчання закласти текстотворчий підхід. Багато уваги приділено й розвитку усного мовлення. Одним із етапів залучення дитини до практики усного діалогу стали ранкові зустрічі, які мають на меті об'єднання колективу, обговорення цікавих подій із життя, формують навичку ведення монологу й діалогу. Тема ранкової зустрічі може виникати ситуативно, наприклад, пішов перший сніг і це викликало у дітей нові емоції, які варто обговорити, ними поділитися. І є запланована тематика, яка спрямована на формування і розвиток взаєморозуміння, правил поведінки.

Значна увага в новій українській школі приділена питанням виховання. Національне і патріотичне виховання базуються на засадах глибокої поваги до історії свого народу, його ідеалів, символів, святинь мистецької спадщини. Ці ж ідеї можемо побачити у творчому доробку Василя Сухомлинського, який наголошував на необхідності виховувати у молодших школярів, перш за все громадянські почуття і велику любов до своєї Батьківщини. Разом з тим педагог говорив про пріоритетність принципів гуманного виховання, створення школи, де буде не просто цікаво, а й комфортно, а колектив класу стане колективом одностайних, вказував на необхідність формування й найкращих людських рис і якостей – доброти, поваги, розуміння, чесності й порядної поведінки. Нова українська школа повністю підтримує такий підхід, орієнтуючи молодших школярів на принципи толерантності й гендерної рівності.

Формування громадянської позиції у педагогічній спадщині Г. Ващенко Гасанова Гюльшад

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Важливим етапом на шляху до демократичної консолідації суспільства є громадянська освіта та виховання населення, зокрема школярів. Успішне вирішення цього завдання можливе лише за умови глибокого й всебічного знання досвіду початкової освіти і виховання минулого як на терені нашої Вітчизни, так і за кордоном. З огляду на це особливий інтерес становить спадщина видатного українського педагога, нашого земляка Г. Ващенко.

Аналіз науково-педагогічної спадщини Г. Ващенко дає змогу висловити тезу про новаторство та оригінальність розроблених педагогом основ громадянського виховання. Разом зі своїми сучасниками В. Дурдуківським, О. Музиченком, С. Русовою, Я. Чепігою, Г. Ващенко обстоював думку про те, що школа повинна відображати національний характер, нести національний дух. Він писав: «Ми мусимо будувати й організовувати свою національну школу, що не тільки давала б нашим дітям знання, а й виховувала їх відповідно до тих історичних завдань, що стоять перед нашим народом». Розмірковуючи над питанням важливості школи як освітнього закладу, Григорій Ващенко дійшов до висновку, що вона не повинна відокремлюватися від громадського життя. Розвинути в молоді риси доброго громадянина, виховати свідомість органічної єдності з нацією можливо лише за умови участі дітей ще в шкільні роки в громадському житті відповідно «до її потреб і психічних властивостей».

Молодший шкільний вік, за переконанням Г. Ващенко, є особливо сприятливий для виховання дітей у національному дусі і, зокрема, патріотичного виховання, формування й розвитку у людини любові до Батьківщини. Педагог відзначав, що перечитуючи автобіографії або автобіографічні твори видатних людей, читаючи твори письменників, що відображають дитячі роки життя людини, він приходив до висновку, що в багатьох випадках любов до рідного краю, в першу чергу, засновується на дитячих переживаннях. Дитинство, зазвичай, повне чистих, нічим незаплямованих радощів. На все, що її оточує, дитина дивиться відвертими очима, без всякого упередження. Тому враження її цікаві й захоплюючі. Найефективнішим засобом емоційного впливу на формування громадянських якостей молодших школярів є уроки громадянськості, які можна здійснювати вчителями як на уроках, так і в позакласній виховній роботі. Серед завдань уроків громадянськості визначимо такі: розвивати почуття ідентифікації себе з українським народом; виховувати любов до свого народу й України; формувати повагу до державної мови, символіки, національних святинь; поглиблювати свідоме засвоєння учнями знань, які сприяють розвитку когнітивного компонента громадянськості; стимулювати розвиток громадянських якостей молодших школярів.

Національна система освіти і виховання у педагогічній спадщині

С.Ф. Русової

Підгорна Тетяна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Концепція національної системи освіти і виховання С.Ф. Русової має надзвичайну актуальність для розбудови незалежної Української держави. Нею керуються держава і суспільство у розв'язанні сучасних проблем вдосконалення діяльності системи національної освіти і виховання в Україні.

На сьогодні життєвий шлях і праці С. Ф. Русової стали предметом низки досліджень, в яких, зокрема, розглядається її освітня діяльність та педагогічні погляди (І. М. Пінчук), участь у просвітительському русі (Г. М. Груць), творча спадщина періоду еміграції (О. В. Джус), її дидактичні (О. М. Таран) та філософсько-освітні погляди (О. М. Пеньковець).

Ідея національної школи вже пустила міцне коріння в ґрунті всесвітнього виховання. Намагання усіх народів до забезпечення своєї власної державної і культурної незалежності наводять їх до національної школи, бо усім уже зрозуміло наскільки нація, яка пройшла через таку школу, буде дужчою другої нації, яка її не проходила. Школа – великий фактор для остаточного формування нації.

Національне відродження України С. Русова органічно пов'язувала з розвитком національної системи виховання в усіх її ланках: сім'я – дитячий садок – школа – заклади вищої освіти, з створенням такого середовища, яке б сприяло розвитку у дітей і молоді національних почуттів. У зв'язку з цим значну роль вона відводить сім'ї, сімейним і національним традиціям. На думку Софії Русової національна школа керує такими засобами: мова, вивчення історії і релігії. Така школа мусить мати всі ступені від дитячого садка до університету. Для учнів школа повинна стати кимось рідним, що задовольняє усі потреби. Дає їм не тільки знання, але і розваги, дає радість власної творчості і щастя спільного товариського життя. Моральний авторитет вчителя повинен стояти високо, як старшого товариша, з ним обмірковують всі шкільні справи.

Сама діячка відігравала найактивнішу роль у самовідданій праці будівництва національної системи освіти в Україні: очолює департамент дошкільної і позашкільної освіти Генерального секретарства (Міністерства) освіти, виступає як організатор та керівник Всеукраїнської учительської спілки, входить до редакційної колегії журналу «Вільна українська школа», разом із Ю. П. Сірим, Я. Ф. Чепігою та С. Ф. Черкасенком започатковує видавництво «Українська школа», викладає в кількох навчальних закладах.

Отже, Заповітом і наказом звучить звернення С.Ф. Русової до сучасного покоління: «...Народ, що не має своєї школи, попасає задніх, йому замкнено двері до пишного розвитку своїх культурних сил, він засуджений на пригноблене становище, на постійне вживання чужого хліба, живе він не по своїй живій думці, а чужим розумом. Такому народові, який не має своєї школи й не дбає про неї, призначені економічні злидні...».

Підготовка вчителя початкових класів у педагогічній спадщині

К.Д. Ушинського

Тер-Арсенян Наталія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливо актуальним є питання якості освіти. Сьогодні одна з найважливіших соціально-педагогічних проблем – професійна підготовка вчителя. У цьому контексті велике значення має педагогічна спадщина К. Д. Ушинського, який вніс значний вклад у розвиток вітчизняної педагогіки, зокрема у напрямі формування особистості вчителя, підготовки його до педагогічної діяльності.

Педагогічну спадщину К. Ушинського досліджували Л. Артемова, І. Барсук, Є. Водовозова, М. Гриценко, М. Грищенко, М. Даденков, О. Любар, О. Мазуркевич, М. Рибаківа, О. Романовський, Г. Стельмахович та багато інших науковців. Твори великого вченого добре знають і зарубіжні педагоги.

Погляди та думки вченого про підготовку вчителів викладені в таких працях: «Думка колезького радника К.Д. Ушинського про проект реорганізації Гатчинського інституту», «Три елементи школи», «Педагогічна подорож по Швейцарії», «Проект учительської семінарії» та інші. Саме в цих роботах К.Д. Ушинський пропонує систему, розроблену ним на основі власного досвіду. Пропонована система підготовки вчителя базувалася на усвідомленні високої ролі вчителя в житті суспільства, на великій вазі особистісного фактора у педагогічній діяльності. Так, у своїй праці «Проект учительської семінарії», Костянтин Ушинський розробив план підготовки вчителів для народних шкіл. Педагог вважав, що у підготовчій школі можливе розкриття здібностей або відсутності здібностей бути вчителем. Таким чином педагогічна підготовка вчителя, на думку К. Д. Ушинського, мала включати такі компоненти: 1) цілеспрямований відбір учнів, виявлення їх здібностей до педагогічної діяльності; 2) вивчення основ наук, необхідних у майбутній педагогічній діяльності; 3) вироблення в учнів умінь та навичок висловлювати власні думки; 4) залучення учнів до загальнопедагогічної діяльності як найкращий метод перевірки здібностей та особистісних якостей майбутніх учителів.

Немало рекомендацій давав педагог у своїх працях щодо майстерності розповіді вчителя, від якої залежить успішне навчання молодших школярів. Ще на думку педагога вчитель початкових класів повинен добре знати не тільки психологічні, а й фізіологічні особливості дитячого організму. Він говорив, що врахування цієї особливості дитячого віку створить сприятливий клімат для роботи учителя з дітьми, особливо молодших класів, поліпшить успішність, підвищить увагу дітей. А головне, вчитель повинен постійно дбати про підвищення свого загальнокультурного рівня, розширення кругозору, вдосконалення педагогічної майстерності.

Отже, у творах педагога ми бачимо його думки про зв'язок теорії й практики у підготовці майбутнього вчителя, про необхідність постійного розвитку особистості дитини та педагога, удосконалення набутих знань, вимоги до підготовки висококваліфікованих кадрів в умовах навчального закладу.

Педагогічний доробок С. Миропольського

Шведова Наталія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л.С. Філатова

Педагогічна думка України має глибоке коріння. Вона опирається на мудрі поради як навчати та виховувати молоде покоління. Серед просвітників другої половини XIX століття значне місце займає С. Миропольський – ліберал, просвітник, глибоко релігійна людина. Педагог займався літературно-просвітницькою діяльністю більше 40 років. Він зробив значний внесок у демократизацію просвітництва, у розвиток та розповсюдження істинно народної освіти.

Науково-педагогічна спадщина С. Миропольського велика та багатогранна. В багатьох його працях знайшли відображення головні питання теорії та практики розвитку початкової народної школи, історії виховання та освіти. Він висував широку просвітницьку програму, що відповідала інтересам народних мас. Основною особливістю педагогічних ідей С. Миропольського була вимога наближення знань до життя.

Педагог був прихильником розвитку просвітництва з глибоких національних основ. Він далі розвивав думку К. Ушинського про використання «національного елементу» у вихованні.

Значний інтерес для сучасної педагогіки представляють погляди С. Миропольського на вивчення дитини. Педагог наполягав на широкому використанні у шкільній практиці діагностики особистості дитини. Особливість підходу до вивчення дитини полягала в його природній, соціальній, загальнолюдській та християнській точці зору на цю проблему. Крім цього, педагог довів своєю практичною та теоретичною діяльністю визначну роль учителя у навчально-виховному процесі. Він розвивав ідеї К. Ушинського, Н. Корфа, Н. Пирогова про самоосвіту учителів, чітко визначав методи та умови самоосвіти: усвідомлення вчителем свого покликання, самовдосконалення, серйозний аналіз своєї діяльності. Сформулював методи самоосвіти: самоспостереження, бесіди, читання книг, підготовка до уроку.

Всією своєю творчістю С. Миропольський слугував цілям суспільної педагогіки. У своїй сукупності його висновки становлять прогресивну педагогічну систему. Він, продовжуючи справу К. Ушинського, присвятив все своє життя науковому обґрунтуванню педагогічного процесу початкової школи і тим самим просунув вперед вітчизняну педагогіку, закріпив та розвинув у ній прогресивні ідеї суспільно-педагогічного руху в Україні у другій половині XIX століття.

Отже, педагогічні ідеї, розробки та методичні рекомендації вченого мають науково-теоретичну та практичну цінність у сучасних умовах розвитку національної системи освіти й виховання.

**ІННОВАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ:
ДОСВІД, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали I науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
першого року навчання
факультету початкового навчання

17 травня 2022 року

Частина 2

Збірник тез наукових доповідей

За загальною редакцією доктора педагогічних наук, доцента,
професора кафедри початкової і професійної освіти
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
В. В. Ушмарової

*Відповідальний за випуск: В. В. Ушмарова
Комп'ютерна верстка: Л. С. Філатова*

Тези друкуються в авторській редакції

**Відповідальність за дотримання вимог
академічної доброчесності та зміст несуть автори**